

Цюра М.В.

(наук. кер. – викладач вищої категорії Коваленко С.В.)

студентка І курсу

*Полтавського нафтового геологорозвідувального
технікуму ПолтНТУ імені Юрія Кондратюка*

ПРАВОВИЙ СТАТУС ЗАХИСНИКА У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

В умовах реформування системи кримінальної юстиції в державі постало завдання створення надійного механізму захисту прав і свобод людини, надання необхідної юридичної допомоги. Здійснити ефективний захист прав людини в кримінальному провадженні неможливо без усвідомлення ролі у цьому процесі спеціальних правових інститутів, а саме адвокатури.

Проблема забезпечення діяльності захисника була предметом дослідження таких вчених, як: В.П.Бахін, В.І. Бояров, І.Л. Бронз, Т.В. Варфоломєєва, В.Г. Гончаренко. Я.П. Зейкан, Н.С. Карпов, С.М. Логінова, А.В. Молдаван, В.О. Попелюшко, Т.М. Тилик, С.Я. Фурса та інші [5, с. 104].

Згідно Конституції України громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом. Кожен має право на правову допомогу, вільний у виборі захисника. Для забезпечення права на захист від обвинувачення та надання правової допомоги при вирішенні справ у судах та інших державних органах в Україні діє адвокатура [3].

Відповідно до п. 5 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05 липня 2012 року захист – це вид адвокатської діяльності, що полягає в забезпеченні захисту прав, свобод і законних інтересів підозрюваного, обвинуваченого, підсудного, засудженого, виправданого, особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішується питання про їх застосування у кримінальному провадженні, особи, стосовно якої розглядається питання про видачу іноземній державі (екстрадицію) [2].

На думку науковців А.В. Молдаван, Т.М. Тилик під захистом у кримінальному судочинстві слід розуміти сукупність процесуальних дій і відносин, направлених на повне або часткове спростування пред'явленого тій або іншій особі обвинувачення, поліпшення його стану, забезпечення дотримання прав даної особи [6].

Як зазначає В.О. Попелюшко, захист у кримінальному судочинстві – це система передбачених і не заборонених законом дій суб'єктів захисту та відносин, що виникають при цьому, спрямованих на повне чи часткове спростування фактичного та юридичного боку підозри або обвинувачення, з'ясування обставин, які спростовують підозру або обвинувачення,

ПРАВЗАХИСНИЙ РУХ: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ

виключають кримінальну відповідальність та покарання, забезпечують права, свободи та законні інтереси підзахисних [5, с. 104].

В юридичній літературі трапляється декілька варіантів визначення поняття «захисник»:

1) Захисник – це особа, уповноважена в передбаченому законом порядку здійснювати захист прав і законних інтересів підозрюваного, обвинуваченого (підсудного, засудженого, виправданого);

2) Захисник – це особа, уповноважена в передбаченому законом порядку здійснювати захист прав і законних інтересів підозрюваного, обвинуваченого, підсудного, засудженого і виправданого і надавати їм необхідну юридичну допомогу;

3) Захисник – це учасник кримінального процесу, на якого покладено функцію захисту, і у зв'язку з цим він зобов'язаний використати всі зазначені в законі засоби і способи для встановлення обставин, які виправдовують підзахисного або пом'якшують його відповідальність [1, с. 189 – 190].

У кримінально-процесуальному законодавстві України визначення поняття «захисник» з'явилося лише 21 червня 2001 року, коли до Кримінально-процесуального кодексу України (від 28 грудня 1960 року) було внесено відповідні зміни.

Згідно ст. 45 Кримінального процесуального кодексу України, що набрав чинності 20 листопада 2012 року, захисником є адвокат, який здійснює захист підозрюваного, обвинуваченого, засудженого, виправданого, особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішувалося питання про їх застосування, а також особи, стосовно якої передбачається розгляд питання про видачу іноземній державі (екстрадицію).

Захисником не може бути адвокат, відомості про якого не внесено до Єдиного реєстру адвокатів України або стосовно якого у Єдиному реєстрі адвокатів України містяться відомості про зупинення або припинення права на зайняття адвокатською діяльністю [4].

Захисник залучається підозрюваним, обвинуваченим, їх законними представниками, а також іншими особами за проханням чи за згодою підозрюваного, обвинуваченого до участі у кримінальному провадженні у будь-який момент, як на стадії досудового розслідування, так і під час судового розгляду.

Захисник користується процесуальними правами з моменту подання слідчому, прокурору, слідчому судді чи суду відповідних документів, передбачених ст. 50 КПК України (свідцтво про право на зайняття адвокатською діяльністю; ордер, договір із захисником або доручення органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги).

Відповідно до ст.49 КПК України слідчий, прокурор, слідчий суддя чи суд зобов'язані забезпечити участь захисника у кримінальному про-

Матеріали VIII Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції

вадженні у таких випадках: відповідно до вимог ст. 52 КПК України участь захисника є обов'язковою, а підозрюваний, обвинувачений не залучив захисника; підозрюваний, обвинувачений заявив клопотання про залучення захисника, але за відсутністю коштів чи з інших об'єктивних причин не може його залучити самостійно; слідчий, прокурор, слідчий суддя чи суд вирішить, що обставини кримінального провадження вимагають участі захисника, а підозрюваний, обвинувачений не залучив його. Захисник може бути залучений і в інших випадках, передбачених законом, що регулює надання безоплатної правової допомоги.

Кримінальний процесуальний закон передбачає випадки участі захисника в кримінальному провадженні в обов'язковому порядку: щодо особливо тяжких злочинів; щодо осіб, які підозрюються або обвинувачуються у вчиненні кримінального правопорушення у віці до 18 років; щодо осіб, стосовно яких передбачається застосування примусових заходів виховного характеру; щодо осіб, які внаслідок психічних чи фізичних вад нездатні повною мірою реалізовувати свої права; щодо осіб, які не володіють мовою, якою ведеться кримінальне провадження; щодо осіб, стосовно яких передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішується питання про їх застосування; щодо реабілітації померлої особи [5, с. 107].

Таким чином, правовий статус захисника у кримінальному провадженні має певні особливості. Залучення захисника у кримінальному провадженні є важливою гарантією, покликаною активно сприяти охороні прав і свобод громадян, зміцненню законності та здійсненню правосуддя.

Література:

1. Адвокатура України: Навч. посіб. / За ред. В.К. Шкарупа, О.В. Філонов, А.М. Титов, Ю.Я. Кінаш; За ред. В.К. Шкарупи. – 2-ге вид., випр., – К.: Знання, 2008. – 398 с.
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність Закон України від 05.07.2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
3. Конституція України від 28.06.1996 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
4. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
5. Кузьмічова-Кисленко Є.В. Захисник у кримінальному процесі України / Є.В. Кузьмічова-Кисленко // Юридична наука. – 2014. – № 10. – С. 104 – 109.
6. Молдаван А.В. Адвокатура України: Навчальний посібник / А.В. Молдаван, Т.М. Тилик. – Київ: Алерта, 2013.